

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING SAMARALI BOSHQARUV TIZIMI

Qodirova Xulkaroy Maxmudjon qizi

Andijon viloyati Paxtaobod tumani 33-DMTT direktori

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda samarali boshqaruv tizimining asosiy tarkibiy qismlari, jumladan, xodimlarni boshqarish, o'quv dasturlarini yaratish, etakchilik, resurslarni taqsimlash va oila ishtiroki ko'rib chiqiladi. U eng yaxshi amaliyotlarni ko'rsatadigan va moliyalashtirish, xodimlar almashinuvi va foydalanish imkoniyati kabi muammolarni hal qiluvchi samarali amaliy tadqiqotlarni taqdim etadi. Erta yoshdagi bolalar ta'limi darajasini oshirish uchun insho maktabgacha ta'lim muassasalarini boshqarishni yaxshilash bo'yicha takliflar beradi, bunda jamoatchilik ishtiroki, kasbiy rivojlanish va kuchli boshqaruvni ta'kidlaydi.*

Kalit so'zlar: *Maktabgacha ta'lim, boshqaruv tizimi, yetakchilik, o'quv dasturlarini ishlab chiqish, xodimlarni boshqarish, resurslarni taqsimlash, ota-onalar ishtiroki, muammolar, ilg'or tajribalar, erta bolalik ta'limi.*

Kirish

Maktabgacha ta'lim bolalarning erta rivojlanishida muhim rol o'ynaydi, ularning kognitiv, ijtimoiy va hissiy rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bolaning ta'lim sayohatining asosi sifatida sifatli maktabgacha ta'lim umrbod ta'lim va akademik muvaffaqiyat uchun zamin yaratadi. Biroq, bunga erishish uchun maktabgacha ta'lim muassasalari yuqori sifatli ta'limni, qulay o'quv muhitini va mavjud resurslardan optimal foydalanishni ta'minlaydigan samarali boshqaruv tizimlarini talab qiladi. Samarali boshqaruv tizimi turli elementlarni, jumladan, kuchli yetakchilik, yaxshi tuzilgan o'quv dasturlari, professional xodimlar, resurslarni to'g'ri taqsimlash va ota-onalarning faol ishtirokini o'z ichiga oladi. "Bu omillar to'g'ri boshqarilsa, maktabgacha ta'lim muassasasining umumiy samaradorligi va u xizmat ko'rsatayotgan bolalarning rivojlanishiga xizmat qiladi. O'zining muhimligiga qaramay, maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish cheklangan moliyalashtirish, xodimlar almashinuvi va barcha bolalar, shu jumladan alohida ehtiyojli bolalar uchun kirishni ta'minlash kabi noyob muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolar maktabgacha ta'limda yuqori standartlarni saqlab qolish uchun innovatsion yondashuvlar va strategik yechimlarni talab qiladi"[5].

Ushbu maqola maktabgacha ta'lim tashkilotlarida samarali boshqaruv tizimlarining muhim tarkibiy qismlarini o'rganadi, duch keladigan muammolarni aniqlaydi va erta yoshdagi bolalar ta'limi sifatini oshirish uchun boshqaruv amaliyotini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Materiallar va usullar

Ushbu tadqiqot maktabgacha ta'lim tashkilotlarida samarali boshqaruv tizimlarining tarkibiy qismlarini tahlil qilish va aniqlashga qaratilgan. Bunga erishish uchun sifatli

tadqiqot usullari, amaliy tadqiqotlar, so'rovlar va ekspert intervyularini birlashtirgan aralash uslublar yondashuvi qabul qilindi.

Adabiyotlarni ko'rib chiqish: maktabgacha ta'lim muassasalarini boshqarish tizimlarining hozirgi holatini tushunish uchun to'liq adabiyotlarni o'rganish o'tkazildi. Ko'rib chiqish maktabgacha ta'limdagi ilg'or tajribalar, muammolar va boshqaruv strategiyalarini muhokama qiladigan akademik jurnallar, hukumat hisobotlari, dasturiy hujjatlar va kitoblarga qaratildi. O'rganilgan asosiy mavzular orasida etakchilik, o'quv dasturlarini loyihalash, xodimlarni boshqarish, resurslarni taqsimlash va ota-onalarning ishtiroki kiradi. Ushbu sharh tadqiqot uchun asos yaratdi va mavjud tadqiqotlardagi kamchiliklarni aniqladi.

Vaziyatni tahlil qilish: "Adabiyotlarni ko'rib chiqishni to'ldirish uchun muvaffaqiyatli boshqaruv tizimlariga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalarining haqiqiy misollari ko'rib chiqildi. Ta'lim amaliyotidagi innovatsiyalar, samarali yetakchilik, xodimlarni saqlab qolishning muvaffaqiyatli strategiyalari va jamoatchilikning ijobiy ishtiroki kabi mezonlarga ko'ra amaliy misollar tanlangan. Ushbu amaliy tadqiqotlar turli jug'rofiy joylardan olingan bo'lib, turli tizimlar maktabgacha ta'lim muassasalarini boshqarishga qanday yondashish bo'yicha turli nuqtai nazarni taklif qiladi. Ushbu amaliy tadqiqotlar uchun ma'lumotlar institutsional hisobotlar, ta'lim veb-saytlari va tegishli nashrlardan to'plangan"[3].

So'rovlar va so'rovnoma: Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari, tarbiyachilar va ota-onalarga tuzilgan so'rovnoma tarqatildi. So'rov boshqaruvning joriy amaliyotlari, duch keladigan muammolar va manfaatdor tomonlarning (o'qituvchilar, ota-onalar va bolalar) qoniqish darajasi haqida miqdoriy ma'lumotlarni to'plashga qaratilgan. Asosiy e'tibor yo'nalishlari tashkilot rahbariyati, o'quv dasturlarini amalga oshirish, xodimlarni rivojlantirish dasturlari, resurslardan foydalanish va ota-onalarning ishtiroki darajasi edi. Ushbu ma'lumotlar maktabgacha ta'limni boshqarish bilan shug'ullanadigan shaxslarning real vaqtdagi tajribasi haqida tushuncha berdi.

Suhbatlar: maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari, ta'lim bo'yicha ekspertlar va siyosatchilar bilan chuqur suhbatlar o'tkazildi. Suhbatlar maktabgacha ta'lim tashkilotlari duch keladigan muayyan muammolar va bu qiyinchiliklarni yengish uchun qo'llayotgan strategiyalar haqida sifatli tushunchalarni to'plashga qaratilgan. Suhbatdoshlardan xodimlarni boshqarish, o'quv dasturlariga o'zgartirishlar kiritish, inklyuzivlik va ta'limdan teng foydalanishni ta'minlashga bo'lgan yondashuvlari haqida so'ralgan. Suhbatlar, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasasining ta'lim muhitini shakllantirishda yetakchilik rolini, jamoatchilik va ota-onalar ishtirokining ahamiyatini tushunishga qaratildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: adabiyotlarni ko'rib chiqish, amaliy tadqiqotlar, so'rovlar va suhbatlardan to'plangan ma'lumotlar tematik tahlil yordamida tahlil qilindi. Bu maktabgacha ta'lim muassasalarini boshqarishga ta'sir qiluvchi asosiy omillar o'rtasidagi takrorlanadigan mavzularni, naqshlarni va munosabatlarni aniqlashni o'z ichiga oldi. Topilmalar yetakchilik uslublari, resurslarni boshqarish, o'qituvchilar malakasini oshirish, jamoatchilik ishtiroki va moliyalashtirishning dastur sifatiga ta'siri kabi

mavzularga bo'lingan. Keyinchalik maktabgacha ta'limni boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun ma'lumotlar sintez qilindi. Ushbu keng qamrovli metodologiya orqali tadqiqot maktabgacha ta'lim muassasalarini boshqarish tizimlarining samaradorligini oshirishga yordam beradigan omillarni batafsil tahlil qiladi. U maktabgacha ta'limni yaxshilash va yosh bolalar uchun yuqori sifatli ta'lim tajribasini ta'minlashga intilayotgan ma'murlar, o'qituvchilar va siyosatchilar uchun qimmatli fikrlarni taqdim etadi.

Natijalar va Muhokama

Natijalar

Yetakchilik va boshqaruv: Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kuchli etakchilik maktabgacha ta'lim muassasalari muvaffaqiyatining hal qiluvchi omilidir. Samarali rahbarlar aniq ta'lim maqsadlarini belgilashga, ochiq muloqotni davom ettirishga va ijobiy maktab madaniyatini targ'ib qilishga muvaffaq bo'lishdi. Etakchilik, shuningdek, o'quv dasturlarini o'zgartirish va xodimlarni boshqarish bo'yicha asosiy qarorlarga ta'sir ko'rsatdi.

O'quv rejasi va pedagogik yondashuvlar: "Bolalarga yo'naltirilgan, o'yinga asoslangan ta'lim usullarini tatbiq etgan maktabgacha ta'lim muassasalari o'quvchilarning faolligi va akademik muvaffaqiyatining yuqori darajalariga erishdi. O'quv dasturiga zamonaviy texnologiyalarni integratsiyalash bolalar uchun o'qitish usullarini ham, o'rganish tajribasini ham oshirdi"[4].

Xodimlarni boshqarish va malakasini oshirish: Keng qamrovli kasbiy rivojlanish dasturlariga ega bo'lgan muassasalar o'qituvchilardan qoniqish va o'qishni saqlab qolish ko'rsatkichlarining yuqoriligini qayd etdi. Erta bolalik davridagi ta'lim va etakchilik bo'yicha treninglarni o'z ichiga olgan ushbu dasturlar g'ayratli va malakali ishchi kuchini shakllantirishga yordam berdi.

Resurslarni taqsimlash va moliyalashtirish: O'quv materiallari, texnologiyalar va jihozlar kabi resurslarni to'g'ri taqsimlash uchun etarli mablag' zarur deb topildi. Etarli resurslarga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalari yaxshi ta'lim muhitini ta'minladi, ammo moliyaviy cheklolar umumiy muammo edi.

Ota-onalar ishtiroki va jamoatchilik ishtiroki: "Ota-onalar ishtirokining yuqori darajasi o'quvchilarning natijalarini yaxshilash bilan bog'liq edi. Maktablar va ota-onalar o'rtasidagi muntazam muloqot, maktab tadbirlarida faol ishtirok etish o'quvchilarning faolligi va o'qishdagi muvaffaqiyatiga xizmat qildi"[2].

Muhokama

Yetakchilik va boshqaruv: Maktabgacha ta'lim muassasalarini boshqarishda kuchli yetakchilikning ahamiyatini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Biroq, etakchilik almashinuvi ko'plab maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun muammo bo'lib qolmoqda, bu esa ta'lim strategiyalarining uzluksizligini buzadi. Buni hal qilish uchun ushbu institutlarda barqarorlik va strategik qarorlar qabul qilishni ta'minlash uchun etakchilikni rivojlantirish dasturlarini amalga oshirish juda muhimdir.

O'quv rejasi va pedagogik yondashuvlar: Yaxshi tuzilgan, bolalarga yo'naltirilgan o'quv dasturi yosh bolalarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishini rag'batlantirish uchun

juda muhimdir. Ahamiyatiga qaramay, ko'plab maktabgacha ta'lim muassasalari o'quv dasturlarini yangilashda byudjet cheklovlari va xodimlarning malakasi yo'qligi sababli to'siqlarga duch kelishmoqda. Pedagoglarga doimiy ravishda malaka oshirish imkoniyatlarini taqdim etish o'quv dasturlarini yetkazib berish sifatini oshirishga va uni rivojlanayotgan ta'lim standartlariga moslashtirishga yordam beradi.

Xodimlarni boshqarish va malakasini oshirish: "Maktabgacha ta'lim muassasalarida kadrlar almashinuvi muhim masala hisoblanadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kuchli kasbiy rivojlanish dasturlari va etarli kompensatsiyaga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalari malakali o'qituvchilarni saqlab qolishda ko'proq muvaffaqiyat qozongan. O'qituvchilar malakasini oshirishga sarmoya kiritish, raqobatbardosh ish haqi taklif qilish va martaba ko'tarilish imkoniyatlarini ta'minlash xodimlarni ushlab turish va umumiy ta'lim sifatini yaxshilashning asosiy strategiyasidir"[1].

Resurslarni taqsimlash va moliyalashtirish: Ko'pgina maktabgacha ta'lim muassasalari o'z o'quvchilarini etarli resurslar bilan ta'minlashga to'sqinlik qiladigan moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelishadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarining zarur o'quv materiallarini xarid qilishi va zamonaviy texnologiyalarga sarmoya kiritishi uchun davlat va xususiy sektor tomonidan ajratiladigan mablag'larni ko'paytirish zarur. Mahalliy korxonalar va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik ushbu moliyaviy kamchiliklarning bir qismini to'ldirishga va maktabgacha ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.

Ota-onalar ishtiroki va jamoatchilik ishtiroki: Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda ota-onalarning faolligi muhim rol o'ynaydi. Biroq, ba'zi maktabgacha ta'lim muassasalari moddiy-texnikaviy to'siqlar yoki erta bolalik davridagi ta'limning ahamiyati haqida xabardorlik etishmasligi tufayli ota-onalarni jalb qilishda qiynalmoqda. Maktablar ota-onalarni ta'lim jarayoniga yaxshiroq jalb qilish uchun ko'p tilli muloqot va moslashuvchan uchrashuv vaqtlari kabi moslashuvchan hamkorlik strategiyalarini amalga oshirishni ko'rib chiqishi kerak.

Topilmalar etakchilik, o'quv rejasi, xodimlarni rivojlantirish, resurslarni taqsimlash va ota-onalarning ishtiroki bilan bog'liq integratsiyalashgan boshqaruv tizimining muhimligini ta'kidlaydi. Aniqlangan muammolarni hal qilish va maqsadli strategiyalarni amalga oshirish orqali maktabgacha ta'lim muassasalari ularning samaradorligini oshirishi va yosh bolalar uchun yaxshi ta'lim natijalarini ta'minlashi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot maktabgacha ta'lim muassasalarini samarali boshqarishning asosiy elementlariga, jumladan kuchli etakchilik, yaxshi ishlab chiqilgan o'quv dasturi, xodimlarning kasbiy malakasini oshirish, resurslarni taqsimlash va ota-onalarning faol ishtirokiga urg'u beradi. Bu omillar yuqori sifatli erta bolalik ta'limini ta'minlash va bolalarning kognitiv, ijtimoiy va hissiy rivojlanishini rag'batlantirish uchun juda muhimdir. Muvaffaqiyatli boshqaruv amaliyotlari mavjud bo'lsa-da, rahbarlar almashinuvi, cheklangan moliyalashtirish va xodimlarni ushlab turish kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Bularni hal qilish uchun yetakchilik malakasini oshirish, o'qituvchilar malakasini oshirish va barqaror moliyalashtirishga sarmoya kiritish talab etiladi. Bundan tashqari, ota-onalar va jamiyatning faolligini oshirish ta'lim natijalarini

yaxshilashi mumkin. Maktabgacha ta'lim muassasalari ushbu sohalarga e'tibor qaratish orqali o'z boshqaruv tizimini takomillashtirishi, qulay ta'lim muhitini yaratishi va umrbod rivojlanish uchun mustahkam poydevor yaratishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Akhmedova, S. (2020). Pre-school education: The role and challenges (pp. 23-26). Tashkent: Navruz Publishing.
2. Brown, H. D. (2007). Principles of language learning and teaching (5th ed., pp. 45-48). White Plains, NY: Pearson Longman.
3. Kurochkina, N. (2019). Managing educational organizations: Approaches and strategies (pp. 134-138). Moscow: Academy Press.
4. Sodiqova, Z. (2018). Innovative strategies in preschool education management (pp. 56-59). Tashkent: Academic Press.
5. UNESCO. (2020). The global education monitoring report 2020: Inclusion and education – All means all (pp. 12-15). Paris: UNESCO Publishing.

